

УДК 316 325

Барати Муса
диссертант
Института философии и права
Национальной академии наук Азербайджана

МИГРАЦИЯ СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ ИРАНА В ГОРОДА В ПЕРИОД С 1921 ПО 2006 ГОДЫ

Миграция населения – это перемещение населения с одного места жительства на другое. Точная история миграции сельского населения в города неизвестна. Однако слово *миграция* как оставление села и исход из сельской местности в города появилось в научной литературе в первые три десятилетия XX века.

Следует отметить, что миграция населения во всем мире усилилась после Второй Мировой войны и приобрела массовый характер. Многие теоретики и специалисты обратили большое внимание на это явление и старались объяснить его основные причины. Миграция отражается на социальной структуре населения, на социальной политике, проводимой государством. Именно поэтому анализ процесса миграции имеет исключительное значение.

По мнению французских социологов Гюстава Лебона, Эмиля Мансо, Мелин и Бритон, основными причинами и факторами миграции сельского населения в города являются введение общеобразовательной системы и регулярная военная служба в рядах Вооруженных сил. Западные ученые Луиси, Тодаро, Ф. Ранис, Харис и Эстиглез считали основными причинами миграции сельского населения в города формирование экономических структур страны.

Биллан Дасконта в своей статье под названием «Миграция сельских жителей в города и развитие села» убежден, что причиной миграции является очень низкий уровень жизни в селах.

Изучение причины миграции сельского населения в города в развивающихся странах привело к выводу о том, что миграция сельского населения связана с упадком экспорта, экономическим кризисом, системой землевладения, слабой технологией и отсутствием эффективной производительности в сельскохозяйственной сфере.

Миграция сельского населения в странах Латинской Америки была связана с неравномерным развитием стран, то есть города развивались быстрыми темпами, а сельские местности отставали, что привело к лишению сельского населения простого инфраструктурного обслуживания [Тахирхани, 2001, с. 94].

Таким образом, во многих странах существуют факторы, влияющие на миграцию сельского населения в города, – это факторы местного характера, факторы целенаправленной миграции, общественно-политические, политико-экономические, а также психологические факторы [Нахсанзаде, 1989]. Однако каждый регион и страна имеют свою специфику миграции. По мнению западного ученого М. Тодаро, разные факторы могут воздействовать на процесс миграции. Миграция – это процесс, определяющий экономическую, общественно-социальную специфику людей на данное решение. Эти факторы различаются в каждом регионе. В предыдущих исследованиях были указаны экономические, общественно-социальные и психологические факторы, но мало уделено внимание другим факторам.

В статье поставлена задача социологического рассмотрения демографических процессов иранского общества за последние полстолетия. Важность исследования связана с влиянием общественного развития на социальную структуру и мобильность населения.

В статье проведен статистический анализ проблемы, сравниваются данные нескольких лет, делаются соответствующие выводы.

В настоящее время миграция населения происходит по экономическим и политическим причинам. Например, если в начале XX века и на рубеже 70-х годов XX века основной причиной миграции сельского населения Ирана в города была экономическая, то с конца 70-х годов до 2006

года основная причина миграции населения – политическая. Миграция населения бывает двух видов – внутренняя и внешняя (зарубежная). Внутренняя миграция связана с экономическим и социальным развитием страны и в основном охватывает сельских жителей. А внешняя миграция уходит корнями в политические события, например, войны, политические репрессии, и охватывает в основном городских жителей. Так, после Исламской революции в 1979 г. зарубежная миграция населения Ирана была связана с политической ситуацией в стране.

Внутренняя миграция, особенно миграция сельского населения Ирана в города, считается самой проблематичной, поскольку создает не только большие социальные, но и политические проблемы.

Самовольное перемещение сельского населения обуславливает большие трудности в перестройке городов, планировании новых районов и создании новых городских инфраструктур. В связи с тем, что мигранты в основном покидают свое место жительства из-за неблагоприятных экономических, социальных и культурных проблем, в новых условиях они сталкиваются с такими же проблемами, возрастает социальное недовольство или же происходит социальный взрыв.

Внутренняя миграция делится на следующие виды:

- миграция населения из села в село;
- миграция населения из села в город;
- миграция городского населения в города;
- миграция городского населения в села.

В Иране существуют и другие виды миграции:

- политическая миграция;
- экологическая миграция;
- миграция кочевников.

Следует отметить, что миграция имеет глубокие исторические корни и разновидности. Самый распространенный вид миграции – миграция сельского населения в города. Этот вид миграции распространен не только в Иране, но и во всем мире, связан с развитием экономики и промышленности страны.

Миграция сельского населения Ирана в города началась при Сефевидах в XIV–XV веках в связи с развитием ремесел в городах. В дальнейшем миграция сельского населения в города усилилась после конституционного движения Машруте (1905–1909 годы) в Иране и вступления Ирана в новую стадию общественного строя – капитализм.

Относительно причин и факторов, влияющих на миграцию сельского населения в города, в Иране существуют разные точки зрения. Считается, что основные факторы миграции следующие:

1. Факторы социальной политики. Например, устранение традиционных препятствий в общественных организациях, что создает возможность более свободного передвижения по стране.
2. Естественные факторы – климатические условия, изменение атмосферного давления, наводнение и т. д.
3. Социальные факторы – увеличение смертности и рождаемости в селах.
4. Транспортно-коммуникационные факторы – улучшенная система транспортных разветвлений, учеба в городе и привлекательность городских условий.

Несмотря на то что вышеуказанные экономические факторы в миграции сельских жителей в города имеют большое значение, экономисты и другие специалисты придерживаются мнения, что в миграции сельских жителей в города основным фактором является экономический фактор.

По мнению многих ученых и специалистов, основными причинами миграции сельского населения Ирана в города являются следующие:

- неравномерне розповсюдження населення в відповідності з природними можливостями країни;
- відсутність кредитної системи по благоустрою країни в міській та сільській місцевостях;
- відсутність національного капіталовкладення по експлуатації природних ресурсів країни [Джаван, 1988, с. 67].

Помімо перелічених причин і факторів, існує і ряд інших негативних явищ, таких як безробіття в селі, бідність, відсутність інфраструктури, зростання населення, проблеми з освітою, різноманітність міського життя і т. п., що є великим стимулюючим фактором міграції сільського населення Ірану в міста. Концентрація промислових об'єктів в містах, зосередження центральних адміністративних і економічних структур в містах і культурних центрах, відсутність водопостачання, щоденне підвищення цін на сільськогосподарські роботи і тваринництво і т. п. змушують людей покидати рідні місця і мігрувати в міста.

Поетапні дослідження міграції населення Ірану в період з 1921–2006 роки показують, що в 1300 році (1921 рік) населення Ірану становило 7,6 млн. осіб, з них 1,9 млн. осіб, т. є. 25%, проживали в містах, 3,8 млн. осіб, т. є. 50%, – в селах, а в 1,9 млн., т. є. 25% населення, були кочівниками. Іншими словами, 75% населення Ірану проживало в сільській місцевості [Центральне статистичне управління Ірану, 1975].

Зростання в 6 осіб на 1 000 осіб міського населення після 1921 року становило 2,7 млн. осіб, т. є. 28%, а сільське населення – 7 млн. осіб, т. є. 72%. В 1941 році стабільний ріст населення Ірану на 1 000 осіб становив 14 осіб, населення сіл в Ірані – 12,8 млн. осіб, т. є. 70%, міське населення – 3,8 млн. осіб, т. є. 30%.

Слід зазначити, що в період правління Рза шаха (1921–1941 роки) почалась індустріалізація країни, були побудовані залізничні та шосейні дороги, фабрики і заводи, все це привертало увагу сільської молоді [Хоссаміам, 1994, с. 56].

Таким чином, можна прийти до висновку, що в період правління Рза шаха щорічна міграція населення з села в місто становила 0,14%. Іншими словами, в цей період міське населення зросло на 246 тис. осіб і становило 30%.

Після сверження Рза шаха в 1941 році до 1945 року, т. є. в період Другої світової війни, в розвитку промисловості Ірану ставалося застою [Муджтахідзаде, с. 78].

В цей період центральна влада ослабла, поміщики і великі землевласці зміцнили свої позиції, почалося національно-освободительне рух. Політичний кризис і економічні проблеми, підвищення цін на нафту в світі стали причиною міграції населення в міста.

З впровадженням п'ятирічного плану в період з 1948 по 1953 роки зросло потреба в робочій силі, щорічно число міграції населення з села в місто становило 153 тис. осіб, т. є. 1,05%. В даний період міграція сільського населення в міста становила 918 тис. осіб [Західи і інші, 1987, с. 88].

В зв'язі з надходженням доходів від експорту нафти в міста швидкими темпами розвивалися капіталістичні відносини в промисловості, будівництві, відкривалися економічні підприємства, куди вимагалося багато робочої сили, що призвело до міграції сільського населення в міста [Західи і інші, 1984, с. 56].

Починаючи з середини ХХ століття, в частині з проведення аграрної реформи під назвою «Біла революція», швидкими темпами розвивалися зв'язки міжнародними корпораціями, внаслідок чого іранські села опустіли. Таким чином, число сільськогосподарських працівників зменшилося на 9%. В період з 1966 по 1971 роки ріст міського населення щорічно становив 1,4% – 232 тис. осіб в рік, а в період з 1973 по 1977 роки – 373 тис. осіб [Західи і др.].

Згідно статистичних даних, з 1956 по 1976 роки міське населення Ірану зросло з 12 млн. до 17,86 млн. осіб, а сільське населення зменшилося на 15,6%.

Така тенденція продовжилася і в наступні роки. По матеріалам перепису населення 1986 року, в період з 1976 по 1986 роки міграція населення становила 5,8 млн. осіб. Переміщення місця проживання сільського населення в цей період становило 2 225,745 осіб, з них 70% мігрували в міста, а 30% – в інші села Ірану.

Слід також зазначити, що в період з 1976 по 1986 роки мігрувало 8 717 720 осіб, т. є. 19,7% загальної чисельності населення всередині країни, з них 21,68% мігрували з сіл в міста, 10,82% переходили з сіл в село, а 17,68% – з міст в села. В містах проживає 67,4% населення, сільське населення – 32,6%. В ході продовжуваної урбанізації відзначається скорочення як осілого, так і кочового населення в сільській місцевості.

В період з 1976 по 1996 роки і з 1986 по 1996 роки, внутрішня міграція з міст в міста і з сіл в міста становила найбільше число. Таким чином, міграція з міст в міста стабільно зростає. З 1976 по 1986 роки мігрувало 2 млн. осіб з міст в міста і 1,5 млн. осіб з сіл в міста, що, відповідно, становить 39,7% і 32%. З 1986 по 1996 роки міграція населення з сіл в міста становила 21,68%, а з міст в міста – 46,59%.

Міграція населення в ці періоди показала, що міграція населення з міст в міста стало значно більше, ніж з сіл в міста [Шакурі, 2005, с. 55].

З встановленням соціалістичного режиму, Комітетом по наданню гуманітарної допомоги імені Імама Хомейні, Корпусом по будівництву житла, Комітетом Ісламської революції отримав фінансову підтримку, число мігрантів з сіл зменшилося. З іншої сторони, в період 10 років, з 1985 по 1995 роки, 16 301 село з населенням 891 118 осіб приєдналося до міста, а 150 сіл з 1,5 млн. населенням перетворилися в міста.

Згідно перепису 2006 року, 12 148,148 осіб мігрували в провінцію, з них 52,56% мігрували з міст в міста, 9,18% з сіл в міста, 16,49% з міст в села, 8,75% з сіл в село [Загальна перепись населення 2006 року].

Таким чином, згідно вищезгаданого аналізу, можна прийти до висновку, що з першої декади ХХ століття міграція населення Ірану з сіл в міста продовжується і є основною специфікою трансформації населення.

Основною причиною міграції сільського населення в міста є зменшення економічної вигоди сільських жителів. Незважаючи на те, що в Ірані відбувається міграція людей з малих міст в великі міста або з міст в села, ця міграція незначительна. Основна міграція населення відбувається з сіл в міста.

Для запобігання міграції сільського населення слід звернути увагу на наступне:

- створення необхідних умов в селах Ірану з метою збільшення зайнятості в сільському господарстві;
- розвиток сільського господарства і прилеглих до нього галузей;
- забезпечення інфраструктури сіл і задоволення потреб сільських жителів;
- розвиток кустарної промисловості в селах для збільшення зайнятості і залучення молоді та жінок;
- вкладення необхідних інвестицій і капіталовкладення, надання необхідних кредитів для розвитку виробництва і сільського господарства в цілому.

Література

1. ابراهیم زاده عیسی (1380)، «مهاجرت های روستایی، علل و پیامد آن؛ نمونه: استان سیستان و بلوچستان»، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره 10.
2. رزاقی ابراهیم (1376)، آشنایی با اقتصاد ایران، تهران، نشر نی.
3. (1380)، «تحلیلی بر عوامل مؤثر در مهاجرت های روستایی»، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره 62.
4. ریحان حبیب الله (1372)، «مهاجرت»، مطالعات جمعیت، شماره 28.
5. تودارو مایکل (1942)، توسعه اقتصادی در جهان سوم، ترجمه غلامعلی فرجادی.
6. جوان جعفر (1367)، «جمعیت ایران و بستر جغرافیایی آن»، مشهد، انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد.

7. کاتوزیان محمد علی (1374)، «اقتصاد سیاسی ایران از مشروطیت تا پایان سلسله پهلوی».
8. شکوری علی (1374)، «سیاست های توسعه کشاورزی در ایران»، تهران.
9. بیان آماری تحولات اقتصادی و اجتماعی پانجاه ساله، مرکز آمار ایران (1354)، تهران.
10. قدیری معصوم مجتبی و علیقلی فیروزجایی ناصر (1382)، «جایگاه روستا و کشاورزی در برنامه های عمرانی قبل از پیروزی انقلاب اسلامی ایران»، مجله پژوهش های جغرافیایی، شماره 46.
11. زاهدی مازندرانی، محمد جواد و دیگران (1366)، «مهاجرت روستایی و روند یک صد ساله اخیر آن در ایران»، مجله اطلاعات سیاسی و اقتصادی، شماره 12.
12. حسامیان فرخ (1363)، «شهر نشینی در ایران؛ مرحله گذار» تهران: آگاه.
13. مرکز آمار ایران (1352)، «پیش بینی و گذشته نگری جمعیت شهری و روستایی ایران».
14. موسوی سید محمود و گنجیان مهدی (1379)، «نگاهی به مهاجرت روستایی در ایران»، مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی.
15. مرکز آمار ایران (1385-1335)، «نتایج عمومی سرشماری عمومی نفوس و مسکن».
16. Юрьев М. Общая характеристика населения Исламской Республики Иран / М. Юрьев [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.iimes.ru/>.

Аннотация

Barati Musa. Миграция сельского населения Ирана в города в период с 1921 по 2006 годы. – Статья.

Одной из важнейших проблем развивающихся стран в настоящее время является миграция сельского населения в города. В статье предпринята попытка выявить основные причины миграции сельского населения в города в период 1921–2006 годы в Иране. Результаты исследования показывают, что миграция сельского населения в города в период с 1956–1976 годы происходила быстрыми темпами по причине экономического развития страны, проведения социальной политики страны и нефтяного бума. Динамика миграции сельского населения показывает, что в период с 1976–1986 годы миграция сельского населения в города составляла 70%, с 1986–1996 годы – 21,68%, с 1996–2006 годы – 19,8%. Наибольший процент миграции сельского населения в города связан с политическими событиями. Так, после победы Исламской революции миграция сельских жителей была неизбежна.

Ключевые слова: миграция, сельские, город, причины миграции.

Анотація

Barati Musa. Миграція сільського населення Ірану в міста в період з 1921 по 2006 роки. – Стаття.

Сьогодні однією з найважливіших проблем країн, що розвиваються, є міграція сільського населення в міста. У статті зроблена спроба виявити основні причини міграції сільського населення в міста за 1921–2006 роки в Ірані. Результати дослідження показують, що міграція сільського населення в міста за 1956–1976 роки відбувалася швидкими темпами через економічний розвиток країни, проведення соціальної політики країни й нафтовий бум. Динаміка міграції сільського населення виявляє, що в за 1976–1986 роки міграція сільського населення в міста становила 70%, з 1986–1996 роки – 21,68%, з 1996–2006 роки – 19,8%. Найбільший відсоток міграції сільського населення в міста пов'язаний із політичними подіями. Так, після перемоги Ісламської революції міграція сільських жителів була неминуча.

Ключові слова: міграція, сільські, місто, причини міграції.

Summary

Barati Musa. The migration of rural population to the cities of Iran in the period from 1921 to 2006. – Article.

At present problems of greatest importance of the developing countries is a migration of a rural population to the cities. In the given article an attempt has been taken to reveal the basic cause of migration of a rural population to the cities in the period 1921–2006 in Iran. The result of a study show that migration of a rural population to the cities was basing developed to the cities in a rapid pace in the period from 1956–1976 due to economic development and conducting country politics and oil boon. Thus, dynamic of migration of the countrymen shows that in the period from 1976–1986 made up 70% from 1986–1996, 68%, and in the period from 1996–2006 19,8%. The greatest present of migration of a rural population to a city is connected with economic events. So, after a victory of the Islamic revolution, migration of the countrymen was inevitable.

Key words: migration, countrymen, reasons of migration.